

Αριστείδης Τερζής Οι μωρίες των προπαγανδιστών του νεοφιλελευθερισμού

Το Μάιο του '95 ο Chomsky ήταν στο Δουβλίνο για μια σειρά διαλέξεων. Οι διαλέξεις του Chomsky διαρκούν συνήθως δυο ώρες: μία ώρα για την ομιλία του και μία ώρα για τις ερωτήσεις/απαντήσεις. Το δεύτερο μισό είναι πολλές φορές το πιο συναρπαστικό. Βλέπει κανείς αυτό το αστραφερό μυαλό με λογική και επιχειρήματα, χρησιμοποιώντας την τεράστια τράπεζα πληροφοριών που έχει στον εγκέφαλό του, με ακριβή παραθέματα και αναφορές, να χτίζει την απάντησή του σε ερωτήσεις που καλύπτουν ένα τεράστιο φάσμα θεμάτων, από τη φιλοσοφία και τη γλωσσολογία έως την εξωτερική και εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ και τα πιο πρόσφατα θέματα της παγκόσμιας επικαιρότητας.

Στο Δουβλίνο ο Kevin Doyle τον ρώτησε αν ενοχλείται από τη διαστρέβλωση των ιδεών του. «Πάντα η διαστρέβλωση είναι ενοχλητική», απαντά ο Chomsky. «Συνήθως προέρχεται από τις δομές ισχύος που έχουν συμφέρον να εμποδίσουν την κατανόηση για προφανείς λόγους, κυρίως δε στις πιο ελεύθερες κοινωνίες, όπου η τέχνη της ποδηγέτησης της σκέψης είναι πιο ραφιναρισμένη. Η διαστρέβλωση και άλλες μορφές

αποβλάκωσης είναι φυσιολογικά επακόλουθα. Και βέβαια με ενοχλεί, αλλά όπως με ενοχλεί και ο κακός καιρός. Η διαστρέβλωση θα υπάρχει όσο η τεράστια συγκέντρωση ισχύος δημιουργεί την τάξη των κομμισάριων απολογητών της. Συνήθως αυτοί οι κομμισάριοι δεν είναι πολύ έξυπνοι ή είναι αρκετά έξυπνοι για να γνωρίζουν πως πρέπει να αποφεύγουν το χώρο των επιχειρημάτων, των στοιχείων και των πραγματικών γεγονότων, και έτσι στρέφονται προς τη διαστρέβλωση, την κατασπίλωση και άλλα τεχνάσματα που είναι στη διάθεση των απολογητών της ελίτ, υπό την προστασία της οποίας λειτουργούν. Πρέπει να κατανοήσουμε γιατί συμβαίνει αυτό και να το διαλευκάνουμε όσο καλύτερα μπορούμε. Διότι αποτελεί μέρος του αγώνα για την απελευθέρωση του ανθρώπου».

Αυτή η απάντηση του Chomsky μου ήρθε στο νου καθώς διάβαζα τα δύο νέα κρούσματα του Α. Ανδριανόπουλου (*Τα Νέα* 3/7/99, σελ. 17 - *Ελευθεροτυπία* 2/7/99, σελ. 5). (Το προηγούμενό του άρθρο στη *Wall Street Journal Europe* έχει σχολιαστεί στο περιοδικό *Ουτοπία*, τ. 34, 1999.)

Στα άρθρα του αυτά ο Ανδριανόπουλος επιχειρεί δύο πράγματα: Πρώτον, μια κριτική των απόψεων του Chomsky και δεύτερον, έναν ύμνο της «παγκοσμιοποίησης», της «ελεύθερης οικονομίας της αγοράς» και του «καπιταλισμού».

Η διαστρέβλωση των απόψεων του Chomsky

Στο άρθρο του στα *Νέα*¹, η κάθε πρόταση σχεδόν περιέχει διαστρεβλώσεις που αρκετές φορές αγγίζουν το χονδροειδέστατο ψεύδος. Σκληρή λέξη το ψεύδος και σπειύδα να δηλώσω ότι δεν ανταποκρίνεται στην περίπτωση του Ανδριανόπουλου. Διότι για να πεις ένα ψέμα πρέπει να γνωρίζεις την αλήθεια, και αυτό προϋποθέτει ότι έχεις διαβάσει το έργο το οποίο διαστρεβλώνεις. Είναι πολύ πιο εύκολο και βολικό να βαφτίζεις τον αντίπαλό σου «παλαιοαριστεριστή» ή «μαρξιστή», γιατί τότε δεν χρειάζεται να εισέλθεις στο δύσκολο αλλά και πιο ενδιαφέροντα χώρο της λογικής και του επιχειρήματος. (Αλήθεια τι περιεργα όντα αυτοί οι νεοφιλελεύθεροι. Όταν δώσεις τροφή στο φτωχό, σε αποκαλούν φιλάνθρωπο, όταν ρωτήσεις γιατί ο φτωχός δεν έχει τροφή σε αποκαλούν «μαρξιστή» και άλλα συμπαρομαρτούντα, χωρίς καν να καταλαβαίνουν ότι έτσι κάνουν κοπλιμέντα στο «μαρξιστή», αφού του αποδίδουν όλα τα υγιή αισθήματα.)

Στον υπότιτλο μας ανακοινώνει: «ο Chomsky εμφανίστηκε τώρα πάλι με αντικείμενο την παγκοσμιοποίηση». Άδικα θα ψάξει στο άρθρο ο αναγνώστης να βρει πού «εμφανίστηκε» ο Chomsky. Σε διάλεξη, με κάποιο άρθρο του, με βιβλίο του. Δεν υπάρχει στα άρθρα του Ανδριανόπουλου

ούτε ένα παράθεμα, ούτε μια αναφορά στο έργο του Chomsky. Ίσως να τα ξέχασε. Αμφιβάλλω όμως. Έτσι γράφουν συνήθως οι μεροκαματιάρηδες καλαμαράδες, οι οποίοι έχουν θέσει τα όποια ταλέντα διαθέτουν στην υπηρεσία της ελίτ, όταν σκοπός τους είναι να διαστρεβλώσουν και να προπαγανδίσουν και όχι να πληροφωθήσουν. Όταν ο αναγνώστης δεν έχει μπροστά του ούτε ένα παράθεμα ή έστω μια αναφορά στο έργο που σχολιάζεται ή κριτικάρεται, τότε ο προπαγανδιστής είναι «ελεύθερος» να γράψει ό,τι θέλει. Πώς να τον ελέγξεις; Είναι μια «ελευθερία», η ποιότητα της οποίας δεν διαφέρει από την αρχή της ελευθερίας που επικαλείται η οικονομική ελίτ την οποία υπηρετεί ο Ανδριανόπουλος: οι λίγοι τυχεροί να είναι «ελεύθεροι» να ασκούν την τυραννία τους πάνω στους πολλούς άτυχους.

Γράφει: «Από τα τέλη της δεκαετίας του '70 οι τότε απόψεις του Chomsky είχαν ήδη ξεπεραστεί». Ίσως να ενδιαφέρει τους αναγνώστες το ακόλουθο συμβάν, που δίνει το στίγμα για το πώς επιχειρήθηκε να «ξεπεραστούν» οι απόψεις του Chomsky. Στα μέσα της δεκαετίας του '70, η Warner Modular Publications, θυγατρική της Warner Communications, υπέγραψε συμβόλαιο με τους N. Chomsky και E. S. Herman για ένα βιβλίο με τίτλο: *Anti-revolutionary Violence: Bloodbaths in fact and in propaganda* (Αντεπαναστατική βία: Σφαγές στην πραγματικότητα και στην προπαγάνδα). Το χειρόγραφο ετοιμάστηκε, ο εκδότης και ο επιμελητής έκδοσης ενθουσιάστηκαν με αυτό και τύπωσαν 20.000 αντίτυπα. Διαφημίστηκε στο περιοδικό *New York Review of Books*, τυπώθηκε και μοιράστηκε διαφημιστικό φυλλάδιο. Τότε το μυρίστηκε η μητρική εταιρεία. Ο William Sarnoff της Warner Communications το έκρινε ως «μη πατριω-

τικό» και ενοχλήθηκε από την κριτική που ασκούσε το βιβλίο στην κυβέρνηση των ΗΠΑ και, αγνοώντας την ηθική και νομική υποχρέωση της εταιρίας, διέταξε να σταματήσει η έκδοσή του. Ο εκδότης της θυγατρικής, Claude McCaled, αντέδρασε στη διαταγή. Ο McCaled και οι συνεργάτες του που τον στήριξαν απολύθηκαν και η θυγατρική διαλύθηκε. Τα τυπογραφικά κλισέ καταστράφηκαν και τα 20.000 αντίτυπα έγιναν μάλλον χαρτοπολτός²: στις ΗΠΑ τα ενοχλητικά βιβλία δεν τα καινε, όπως στη ναζιστική Γερμανία, αλλά τα ανακυκλώνουν. Είναι πιο αποδοτική και παραγωγική μέθοδος. Οι Chomsky και Herman γνωστοποίησαν αυτή την πράξη λογοκρισίας και κατάπνιξης της ελευθεροτυπίας σε διάσημους δημοσιογράφους και αρθρογράφους, «υπέρμαχους» της ελευθερίας του λόγου. Όμως το θέμα ποτέ δεν συζητήθηκε στον κατεστημένο τύπο. Ο Χίτλερ θα ζήλευε. Προσέξτε πώς η ηθική κατάπτωση των «διανοουμένων» της Αμερικής είναι μεγαλύτερη αυτής των αντίστοιχων της ναζιστικής Γερμανίας. Στη Γερμανία της χιτλερικής τρομοκρατίας θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι κινδυνεύει η ασφάλεια και η ζωή τους. Οι αμερικανοί «διανοούμενοι» δεν μπορούν να επικαλεστούν αυτό το ελαφρυντικό. Ωστόσο το βιβλίο, πολύ πλουσιότερο σε υλικό και με τίτλο *The political economy of human rights*, ήταν το πρώτο που εξέδωσε το 1979 ο νέος τότε εκδοτικός οίκος South End Press, που ιδρύθηκε από μια ομάδα ακτιβιστών της Βοστώνης. Τέσσερα χρόνια αργότερα, η Warner Communications πλήρωσε δύο εκατομμύρια δολάρια για τα δικαιώματα δημοσίευσης των απομνημονευμάτων ενός εγκληματία πολέμου (Βιετνάμ) και, κατ' ομολογίαν του ίδιου, πλαστογράφου, του Richard Nixon.

Αναφέρει για τον Chomsky: «Επανήλθε στα τέλη του '80 - αρχές '90 με κηρύγματα εναντίον της εποχής των μίντια». Τι μπορεί να σημαίνει η φράση «εναντίον της εποχής των μίντια» μόνο ο Ανδριανόπουλος μπορεί να γνωρίζει. Το να αγανακτείς με «την εποχή» έχει την ίδια αξία με το να μουτζώνεις ένα σκοτεινό ουρανό που ρίχνει χαλάζι. Αυτό μπορεί να είναι στις επιλογές του Ανδριανόπουλου, αλλά όχι του Chomsky. Ας πάρουμε τη σωστότερη εκδοχή «με κηρύγματα κατά των μίντια». Το 1988 οι Chomsky και Herman δημοσίευσαν το βιβλίο τους *Manufacturing Consent*, (Pantheon Press). Σ' αυτό παρουσιάζουν τη θεωρία τους για τη συμπεριφορά και τη λειτουργία των ΜΜΕ: αυτή βασίζεται στο «προπαγανδιστικό μοντέλο», λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο της ελεγχόμενης και καθοδηγούμενης ελεύθερης αγοράς. Προτείνουν πέντε «φίλτρα» [ιδιοκτησία, διαφημίση και δημόσιες σχέσεις, πηγές, εχθρική κριτική (flak), αντικομμουνιστική ιδεολογία και άλλα θρησκευτικά δόγματα όπως η πίστη στο «θαύμα της ελεύθερης αγοράς»] μέσα από τα οποία επηρεάζεται και φιλτράρεται η είδηση και η πληροφορία. Χρειάστηκαν 35 σελίδες για να παρουσιάσουν τη θεωρία τους και το μοντέλο. Χρησιμοποίησαν τις επόμενες 360 σελίδες για να «κάνουν ιστορικά πειράματα», κάτι ανάλογο με τα πειράματα των θετικών επιστημών, χωρίς βέβαια να διεκδικούν γι' αυτά την ίδια ακριβεία. Επιλέγουν δυο ιστορικά ή τρέχοντα γεγονότα. Κάνοντας χρήση της θεωρίας τους, προβλέπουν πώς τα ΜΜΕ θα καλύψουν αυτά τα γεγονότα. Μελετούν τα ΜΜΕ για να δουν εάν επαληθεύτηκαν οι προβλέψεις τους και αν ερμήνευσαν σωστά τα γεγονότα. Τέτοια «ιστορικά πειράματα» με βάση τη θεωρία των Chomsky και Herman έγιναν πάρα πολλά. Οι προβλέψεις

επαληθεύτηκαν. Ένα μοντέλο για να θεωρηθεί καλό και σωστό πρέπει να βασίζεται σε σωστές αρχές, να έχει μεγάλη ερμηνευτική ικανότητα των φαινομένων που διαπραγματεύεται, να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και, αν είναι δυνατόν, να μας προσδίδει ικανότητα πρόβλεψης. Με τα κριτήρια των κοινωνικών «επιστημών», το «προπαγανδιστικό μοντέλο» των Chomsky και Herman είναι ίσως η καλύτερα αποδεδειγμένη θεωρία των κοινωνικών «επιστημών». Αυτή, λοιπόν, τη θεωρία ο Ανδριανόπουλος την αποκαλεί «κηρύγματα» —κάτι σαν τα κηρύγματα του Χριστόδουλου, ο οποίος μοιράζει (ευλογημένα από τον ίδιο) στυλό στους μαθητές για να γράψουν καλά στις εξετάσεις. Αν γράψουν καλά η ευλογία «έπιασε», αν δεν γράψουν τότε ήταν αδιάβαστοι. Η λογική είναι αλάνθαστη. Όπως βέβαια και η λογική του προπαγανδιστή: αν ρίξεις πέντε δόσεις λάσπης, η μια θα κολλήσει.

Μας λέει για τον Chomsky: «Επιχειρώντας να παρεμβληθεί στους “προβληματισμούς των μετα-μοντέρνων”, δεν μπόρεσε να πλασαριστεί στο κέντρο των σχετικών συζητήσεων». Για να πλασαριστεί σε μια διεθνή συζήτηση πρέπει να γράψεις ή να μιλήσεις επί του θέματος. Για θέματα που τον ενδιαφέρουν και που τα θεωρεί σημαντικά και κοινωνικά οφέλιμα ο Chomsky έχει γράψει πάνω από 40 βιβλία, πάνω από 200 άρθρα, έχει δώσει εκατοντάδες διαλέξεις και συνεχίζει. Για το «μετα-μοντερνισμό» δεν έχει γράψει τίποτα με δική του πρωτοβουλία. Λίγα (ψήγματα) εδάφια υπάρχουν διάσπαρτα εδώ κι εκεί από απαντήσεις του σε ερωτήσεις που του θέτουν, πολλές φορές επίμονα, αυτοί που του παίρνουν συνεντεύξεις. Σε επιστολή του στον C. P. Otero, στις 30/6/1980, ο Chomsky έγραφε: «Η δια-

νοητική ζωή στη Γαλλία έχει νομίζω μετατραπεί σε κάτι φτηνό και επιδεικτικό. Ένα “star system” σαν το Χόλιγουντ. Έτσι, μεταφερόμαστε από μια ανοησία στην άλλη —σταλινισμός, υπαρξισμός, στρουκτουραλισμός, Lacan, Derrida· μερικές απ’ αυτές τις ανοησίες είναι αποτρόπαιες (σταλινισμός), μερικές απλά παιδικές και γελοίες (Lacan, Derrida). Αυτό πάντως που εντυπωσιάζει είναι ο στόμφος και το κόρδωμα σε κάθε στάδιο» (*Language and Politics*, Black Rose Press, σελ. 311). Για τους Derrida, Lacan, Lyotard, Kristeva κ.λπ. ο Chomsky έχει πει σε άλλη συνέντευξη: «Έχω διαβάσει μέρος της δουλειάς τους από περιέργεια... Αυτό που βρίσκω είναι: ακραία επιτήδευση..., άφθονες κοινοτοπίες (ντυμένες όμως με περίπλοκη πολυλογία)... και μια γερή δόση από ασυναρτησίες». Πολλά απ’ αυτά που γράφουν οι μετα-μοντέρνοι ο Chomsky μας λέει ότι δεν τα καταλαβαίνει και προσθέτει: «Η μου λείπει κάποιο γονίδιο..., που είναι πολύ πιθανό, ή είναι ο τρόπος τους να συγκαλύπτουν ενδεχομένως ενδιαφέρουσες ιδέες με μια ακατανόητη γλώσσα, για λόγους που μάλλον έχουν να κάνουν με τον αριβισμό» (*Z magazine tape*, «Dissidence in the US», Side A).

Δεν είμαι σίγουρος αν η παρακάτω εικόνα γεννήθηκε στο μυαλό μου ή κάπου τη διάβασα. Πάντως, όποτε διαβάζω δύστροπα και αυτάρεσκα κείμενα, όπως πολλά από αυτά των «μετα-μοντέρνων», αλλά και άλλων, μου έρχεται στο νου η εικόνα του τυφλοπόντικα. Αυτοί οι διανοητές, σαν τους τυφλοπόντικες, κινούνται στους σκοτεινούς υπόγειους φραστικούς διαδρόμους τους μέσα στη γη. Συναντιώνονται, ανταλλάσσουν χαιρετούρες και συγχαρητήρια, αλλά ποτέ δεν βγαίνουν στο φως του ήλιου και του ξεκάθਾਰου λόγου, φοβούμενοι μήπως αποκαλυφθεί η φτώχεια των ιδεών τους.

Μας παρουσιάζει τον Chomsky ως ένα «γερασμένο» διανοούμενο που ζει σε ένα ωραιοποιημένο παρελθόν, «φοβάται το καινούριο» και εχθρεύεται τις «τεχνολογικές ανακαλύψεις κυρίως στις επικοινωνίες». Την τεχνολογία ο Chomsky επανειλημμένα την έχει χαρακτηρίσει ως «ουδέτερη». Η δε προσφορά του (με την επανάσταση που έκανε στην επιστήμη της γλωσσολογίας) στην πρόοδο της τεχνολογίας των επικοινωνιών και της πληροφορικής είναι σημαντική, γνωστή και αναγνωρισμένη (Noam Chomsky, *Critical Assessments*, Routledge, 1994). Αυτό που φοβάται όμως ο Chomsky, όπως και κάθε λογικός άνθρωπος, είναι όταν τις τεχνολογίες τις διαχειρίζονται φονικοί μηχανισμοί όπως το NATO, αδηφάγες πολυεθνικές εταιρίες (δαμόνιες επινοήσεις για να αποκτήσ κέρδη χωρίς προσωπική ευθύνη — «ιδιωτικές τυραννίες», κατά τον Chomsky) ή εγκληματικές κυβερνήσεις, όπως αυτές των ΗΠΑ. Το εγκληματικές το τονίζουμε: οι ΗΠΑ κάνουντας κατάχρηση του νέου της όπλου μαζικής καταστροφής, δηλαδή του οικονομικού αποκλεισμού, και με τη συμπαράσταση της «πολιτισμένης» Ευρώπης έχουν σκοτώσει 1.900.000 Ιρακινούς (600.000 παιδιά κάτω των 5 ετών) τα τελευταία οκτώ χρόνια, οι οποίοι πέθαναν από έλλειψη, λόγω του εμπάργκο, καθαρού νερού, τροφίμων και φαρμάκων.

Πέρα από τη διαστρέβλωση του έργου του Chomsky που επιχειρεί, είναι και η λογική του Ανδριανόπουλου που χωλαίνει. Παραθέτω δυο δείγματα:

1. «Φοβάμαι πως και εδώ η απήχηση του θα είναι ασήμαντη... γι' αυτό και δεν είναι τυχαίο πως βρίσκει πρόθυμο ακροατήριο στη χώρα μας». Η λογική του Ανδριανόπουλου είναι ατράνταχτη. Αλλά,

και μόνο η προσπάθειά του να διαστρεβλώσει τις απόψεις του Chomsky δείχνει ότι μάλλον φοβάται πως η απήχηση του Chomsky θα είναι σημαντική.

2. (Στην *Ελευθεροτυπία*) Αφού αναφέρεται υποτιμητικά στους «γερασμένους»: —«ο Galbraith και ο Chomsky και κάνα-δυ άλλοι γερασμένοι γκουρού»—, μετά ξοδεύει το υπόλοιπο του άρθρου του σε έναν ύμνο για το έργο του Χάγκελ, ο οποίος γεννήθηκε τον προηγούμενο αιώνα, και στο «συνταρακτικό» του βιβλίο *Ο δρόμος προς την υποδούλωση*, που γράφτηκε το 1944. Απλώς επισημαίνω την ασυναρτησία του Ανδριανόπουλου, χωρίς να συμμερίζομαι την άποψή του ότι «γερασμένοι» διανοητές αδυνατούν να γράφουν σημαντικά πράγματα.

Ο προπαγανδιστής του νεοφιλελευθερισμού

Αν και θα απογοητευτεί ο αναγνώστης που ελπίζει να μάθει κάτι για τις απόψεις του Chomsky, εντούτοις τα δυο άρθρα του Ανδριανόπουλου έχουν κάποια αξία γιατί διαφαίνονται σ' αυτά οι απόψεις του ιδίου και, κατ' επέκταση, οι απόψεις των νεοφιλελευθέρων, στους οποίους ανήκουν και τα δυο μεγάλα ελληνικά κόμματα.

Ο υπέρμαχος της ελευθερίας Ανδριανόπουλος μας λέει: «Η ελευθερία που έχει σημασία δεν είναι η ελευθερία... της πλειοψηφίας... αλλά, αντίθετα, η ελευθερία του καθενός να ζήσει τη ζωή του όπως αυτός επιθυμεί». Πολύ βολικά ξέχασε ο Ανδριανόπουλος να προσθέσει το απαραίτητο: «μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του». Ποιες επιθυμίες του να εκπληρώσει ο εργαζόμενος (δούλος ουσιαστικά) στις φάμπρικες-κάτεργα (sweatshops) που φυτρώνουν με

ραγδαία ταχύτητα ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, από το Λος Άντζελες και τη Νέα Υόρκη ως τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Εκπληρώνει μόνο την επιθυμία του απλά να επιβιώσει, χωρίς πολλές φορές να καταφέρει ούτε αυτό.

Ο «αγωνιστής» Ανδριανόπουλος, έτοιμος να ριχτεί στη βιοπάλη και τον ανταγωνισμό της «ελεύθερης αγοράς», μας λέει: «Μια προοδευτική κοινωνία... δεν πρέπει ποτέ να οχυρώνεται πίσω από το βόλεμα των κεκτημένων». Εδώ κοντοστέκομαι! Να δεις που τον αδίχησα τον άνθρωπο, σκέπτομαι. Τώρα θα μας πει να καταργηθεί το «κεκτημένο βόλεμα» των μεγιστάνων του πλούτου να κληροδοτούν τις αμύθητες περιουσίες τους στα παιδιά τους για να μπορούν ακόμη και τα πιο ατάλαντα απ' αυτά του οποιοδήποτε Ροκφέλερ ή Ωνάση όλο και κάποια τράπεζα να «διοικούν». Να που θα υψώσει τη φωνή του κατά του «κεκτημένου βολέματος» των σπεκουλαδόρων του χρήματος να συσσωρεύουν τεράστια ποσά χωρίς να κάνουν ποτέ μιας ώρας παραγωγική και κοινωνικά οφέλιμη εργασία και στην πορεία να καταστρέφουν ολόκληρες οικονομίες κρατών και να οδηγούν τους λαούς τους στην ανεργία και στην αθλιότητα. Δεν με απογοήτευσε, όμως, ο Ανδριανόπουλος.

Το «κεκτημένο βόλεμα» που θέλει να καταργήσει είναι «ο κρατικός έλεγχος στην οικονομία... η διόγκωση των δημοσίων δαπανών για την προστασία των αδυνάτων... ένα διεθνές σύστημα ελεγχόμενων αγορών που μαζί με γενναίες δόσεις εξωτερικής βοήθειας θα ενισχύσει τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες». Θέλει, δηλαδή, να καταργήσει το κράτος πρόνοιας των αδυνάτων και να το μετατρέψει σε κράτος πρό-

νοιας των υπερπλουσίων. Το ζούμε ήδη. Για να μην αφήσει δε καμιά αμφιβολία προς τα πού χτυπά η καρδιά του, εκφράζει την αγανάκτησή του για το κράτος πρόνοιας των Εργατικών της Αγγλίας της δεκαετίας του '60, το οποίο επιτυχώς ξήλωσε η ηρωίδα του Θάτσερ, και δυστυχώς συνεχίζει με μεγαλύτερη επιτυχία ο «σοσιαλιστής» και νέο γεράκι του NATO Μπλερ. Μας λέει, λοιπόν, ο Ανδριανόπουλος: **«Οι μόνοι που απολάμβαναν τα οφέλη αυτών των πολιτικών ήταν τα μέλη της “νέας τάξης” της (sic) κρατικής γραφειοκρατίας, που διαχειρίζονται αυτά τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας. Οι φορολογούμενοι πλήρωναν για τους φτωχούς και τελικά στήριζαν τα εισοδήματα των γραφειοκρατών της “κοινωνικής εναισθησίας”».** Η εικόνα που παρουσιάζει ο Ανδριανόπουλος είναι ίδια μ' αυτή του Ρέιγκαν, ο οποίος αποκαλούσε «βασιλίσες της κοινωνικής πρόνοιας» τις μαύρες μητέρες που έπαιρναν την πενιχρή βοήθεια από το κράτος για να συνεχίσουν μετά βίας να επιβιώνουν κάτω από το επίπεδο της φτώχειας — όπως το ορίζει η ίδια η αμερικανική κυβέρνηση. Είναι συγκινητικός ο πόνος του Ανδριανόπουλου για τους «φορολογούμενους που πλήρωναν». Όμως, η «κρατική γραφειοκρατία» είναι οι δημόσιοι υπάλληλοι. Γνωρίζουμε το ύψος των αμοιβών τους τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αγγλία. Θα ήταν, λοιπόν, πιο πειστικός ο πόνος του για τους φορολογούμενους αν, παράλληλα με τα «εισοδήματα που απολάμβαναν τα μέλη της κρατικής γραφειοκρατίας», αναφερόταν και στα πολλαπλάσια εισοδήματα των μελών της ιδιωτικής γραφειοκρατίας. Αυτών, δηλαδή, που διαχειρίζονται τα κατά τον Ανδριανόπουλο «καινούρια οικονομικά προϊόντα (χρηματοαγορές, ομόλογα, derivatives, futures³ κ.λπ.)». Αυτές οι επι-

νοήσεις είναι «οικονομικά προϊόντα» όσο και τα λαχεία, το ΠΡΟ-ΠΟ, τα καζίνο ή το εμπόριο ναρκωτικών. Αξίζει, όμως, να δούμε ολόκληρο το εδάφιο.

Γράφει: «Η παγκοσμιοποίηση είναι φυσικό επακόλουθο των ανακαλύψεων στις τεχνολογίες των επικοινωνιών, στην κυριαρχία των οικονομιών της γνώσης και της ταχύτητας απέναντι στις οικονομίες της φάμπρικας και της μαζικής παραγωγής, καθώς και στην καταιγιστική ανάπτυξη των καινούριων οικονομικών προϊόντων (χρηματογορές... κ.λπ.)». Παραβλέποντας την ολέθρια γραμματική, κάνουμε δυο σχόλια:

1. Τι εννοεί «φυσικό επακόλουθο». Ότι είναι νόμος της φύσης —όπως, δηλαδή, αν πηδήξει κάποιος από τον 5ο όροφο της πολυκατοικίας θα πέσει και θα τσακιστεί ως «φυσικό επακόλουθο» του νόμου της βαρύτητας— ή ότι είναι επακόλουθο των θεσμών και των δομών της κοινωνίας, ανθρώπινα κατασκευάσματα των προνομιούχων, τα οποία, συνελπώς, μπορούμε να τα αλλάξουμε ή να τα καταργήσουμε;

2. Προτείνω να κάνουμε ένα νοητό πείραμα. Δυο παρόμοια κράτη κλείνουν τα σύνορά τους και δεν έχουν συναλλαγές με το εξωτερικό. Το ένα αναπτύσσει «τις οικονομίες της φάμπρικας και της μαζικής παραγωγής», το άλλο αναπτύσσει τα «καινούρια οικονομικά προϊόντα (χρηματογορές... κ.λπ.)». Ποιο από τα δύο θα επιβιώσει;

Είναι προφανές ότι οι απόψεις του Chomsky ενοχλούν τον Ανδριανόπουλο. Τι είναι όμως αυτό που τον χαροποιεί; Θα παρθέσουμε δυο δείγματα.

1. Με την παγκοσμιοποίηση, μας λέει ο Ανδριανόπουλος, «το κράτος όχι μόνο δεν ισχυροποιείται... αλλά, αντίθετα, χάνει τα εργαλεία που είχε στα χέρια του (την άμε-

ση φορολογία) για την ανακατανομή του εισοδήματος».

2. «Οι περιφερειακές χώρες... βρίσκονται μέσα στο δίκτυο του νέου παγκόσμιου ηλεκτρονικού χωριού, διευκολύνοντας τις μετακινήσεις επιχειρήσεων από το ένα σημείο της γης στο άλλο στην εμφάνιση του παραμικρού εμποδίου».

Η ηθική στάθμη του Αλ Κατόνε δεν θα ήταν πολύ χαμηλότερη. Αλλά και μέσα στα ύψη της ηδονής του ο προπαγανδιστής καταφέρνει να κρύψει την αλήθεια.

Έτσι, σε ό,τι αφορά το πρώτο: Το κράτος μας λέει ότι αποδυναμώνεται, αλλά αυτό είναι μέρος της αλήθειας. Στη μητρόπολη και στα αναπτυσσόμενα καπιταλιστικά κράτη (ΗΠΑ, Ευρώπη, Ιαπωνία) το κράτος παραμένει ισχυρό και σχεδόν πλήρως ελεγχόμενο και καθοδηγούμενο από την οικονομική ελίτ, η οποία επιχειρεί και πετυχαίνει την ανακατανομή του εισοδήματος αφαιρώντας το από τα χαμηλά και μεσαία στρώματα και συγκεντρώνοντάς το όλο και σε πιο στενά στρώματα των προνομιούχων. Αυτή ακριβώς, καθ' ομολογία και των κατεστημένων (ορθόδοξων) οικονομολόγων των ΗΠΑ, ήταν η «πετυχημένη» πολιτική του Ρέγκαν και της Θάτσερ. Είναι το κράτος, με τους θεσμούς του αλλά και τους επιθετικούς μηχανισμούς του (Πεντάγωνο, ΝΑΤΟ), που στηρίζει την παγκοσμιοποίηση και είναι αρωγός των πολυεθνικών εταιριών κάθε φορά που, στη λαίμαργη πορεία τους για περισσότερα κέρδη, σκοντάφτουν. Αντίθετα, το κράτος στον υπό ανάπτυξη κόσμο αποδυναμώνεται κάτω από την πίεση των πολυεθνικών εταιριών και οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Διεθνής Τράπεζα, η Ομάδα των Επτά (G7), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (οι οποίοι, βέβαια, ελέγχονται πλήρως από τις ΗΠΑ). Ανησυχητικά δείγματα της προσπά-

θειας, από την πλευρά της μητρόπολης, να θέσει υπό αμφισβήτηση το απαραβίαστο των συνόρων των αδύνατων κρατών υπάρχουν αρκετά: α) Παναμάς, Δεκέμβριος 1989: η Αμερική εισβάλλει στον Παναμά, απαγάγει τον αρχηγό του κράτους Νοριέγκα (πρώην μισθωτό της CIA) για να τον δικάσει στις ΗΠΑ, προκαλεί 5.000-10.000 θύματα, εργασιτά δική της κυβέρνηση η κατάληψη συνεχίζεται μέχρι σήμερα. β) Στο Ιράκ πλέον υπάρχουν «εσωτερικά σύνορα» (επιβεβλημένα από τις ΗΠΑ), τα οποία δεν μπορούν να διασχίσουν οι στρατιωτικές δυνάμεις του Ιράκ. γ) Χιλή: ο πρώην αρχηγός του κράτους (δικτάτορας Πινοσέτ) συλλαμβάνεται στο εξωτερικό για να δικαστεί για εγκλήματα που διέπραξε ως αρχηγός του κράτους. Αυτό το συμβάν βέβαια έχει και τη θετική του πλευρά. Δίνει το δικαίωμα σε οποιοδήποτε κράτος να συλλάβει και να δικάσει για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μια σειρά τέτοιων εγκληματιών: Μπους, Κλίντον, Κίσιγκερ, Μπλερ, Σουχάρτο. δ) Γιουγκοσλαβία: ο διαμελισμός της την τελευταία δεκαετία είναι γνωστός.

Φυσικά δεν κρίνω τα πρόσωπα (Νοριέγκα, Σαντάμ κ.λπ.) αλλά τις διαδικασίες.

Και σε ό,τι αφορά το δεύτερο: Ο Ανδριανόπουλος μας κρίνει το γιατί. Οντως οι μετακινήσεις γίνονται με την «εμφάνιση του παραμικρού εμποδίου». Πολλές φορές δεν χρειάζεται καν να γίνουν. Αρκεί να απειλήσουν με μετακόμιση και ο εκβιασμός λειτουργεί: οι εργαζόμενοι δέχονται μείωση των αποδοχών τους και της ιατρικής περίθαλψης, καθώς και χειρότερες συνθήκες εργασίας (επιτάχυνση παραγωγής, μολυσμένο περιβάλλον, εργασιακή ανασφάλεια) για να αποφύγουν την ανεργία. Αν αντισταθούν με απεργία, η επιχείρηση κλείνει και ξεφυτρώνει στον Τρίτο Κόσμο πολλές φορές σαν φάμπρικα-κάτεργο. Είναι

πασιγνωστές οι περιπτώσεις των εταιριών αθλητικών ειδών Nike, Adidas, Reebok (ο κατάλογος είναι πολύ μεγάλος), οι οποίες είτε λειτουργούν ως φάμπρικες-κάτεργα ή χρησιμοποιούν πολιτικούς κρατούμενους και ανήλικα παιδιά στον Τρίτο Κόσμο. Για ένα ζευγάρι παπούτσια της Nike που εδώ πληρώνουμε 30 και 40 χιλιάδες δραχμές, ο ινδονήσιος εργάτης που το κατασκευάζει κάτω από οικτρές συνθήκες λαμβάνει 100-200 δρχ. Στις 13/6/99 η *Washington Post* έγραφε για τον Clinton ότι «του προκάλεσαν φρίκη οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται οκτάχρονα και εννιάχρονα παιδιά σε πολλά κράτη». Καταγράφουμε τη «φρίκη» της βάρβαρης παιδικής πραγματικότητας και για τα αισθήματα του Clinton διατηρούμε πολλές αμφιβολίες.

Μιλά λατρευτικά για την κοινωνία της πληροφόρησης. Πληροφορία όμως που δεν έχει επεξεργαστεί και αναλυθεί στο πλαίσιο μιας καλής θεωρίας είναι απλά κουτσομπολιό. Σ' αυτόν το χώρο φαίνεται να κινείται ο Ανδριανόπουλος. Ο Joseph Goebbels δήλωνε «υπουργός προπαγάνδας» στο Τρίτο Ράιχ του Χίτλερ. Σήμερα οι προπαγανδιστές έχουν αναβαθμιστεί σε «πολιτικούς αναλυτές», «ειδικούς της πολιτικής οικονομίας», «αρθρογράφους», «σχολιαστές», «εκπροσώπους τύπου», «ειδικούς των δημοσιών σχέσεων» και σε άλλους τέτοιους ευφημισμούς. Αυτοί οι «διανοούμενοι», πολλοί από τους οποίους βρίσκονται στα πανεπιστήμια ή στις δεξαμενές σκέψης (think tanks) και έχουν γράψει χιλιάδες σελίδες για τον πόλεμο στο Βιετνάμ, συνεχίζουν να αρνούνται ακόμη και σήμερα (όπως έχει τεκμηριώσει ο Chomsky) να μιλήσουν για την επίθεση και εισβολή της Αμερικής στο Βιετνάμ. Τα πλαίσια μέσα στα οποία θα γραφόταν η ιστορία αυτού του πολέμου τα έθεσε η *New York Times*

(5/4/75) με το τέλος του πολέμου. Έγραψε τότε: «Υπάρχουν Αμερικανοί που πιστεύουν ότι ο πόλεμος για να διατηρηθεί το Νότιο Βιετνάμ ανεξάρτητο και μη κομμουνιστικό θα μπορούσε να διεξαχθεί διαφορετικά. Υπάρχουν άλλοι Αμερικανοί που πιστεύουν ότι ένα βιώσιμο μη κομμουνιστικό Νότιο Βιετνάμ ήταν πάντα μια χίμαιρα». Και έτσι η ιστορία γράφτηκε στα στενά πλαίσια ανάμεσα στην άποψη των «γερακιών» και αυτή των «περιστερών». Η τρίτη άποψη, που χάθηκε από την «κατεστημένη» ιστορία, ότι ο πόλεμος ήταν ανήθικος, άδικος, εγκληματικός και ότι οι ΗΠΑ δεν είχαν το δικαίωμα να εισβάλλουν, ήταν η άποψη του «Κινήματος Ειρήνης» που συντάραξε τότε την Αμερική. Την άποψη αυτή εξέφρασε τότε, στις 8/4/75, ο Chomsky με επιστολή του στη *New York Times*, η οποία αρνήθηκε να τη δημοσιεύσει. Το πιο ενδιαφέρον της ιστορίας όμως είναι ότι οι ίδιοι αυτοί προπαγανδιστές/διανοούμενοι κραύγασαν με μια φωνή (σαν ένα καλοπρογραμματισμένο ρομπότ) να σταματήσει η Σοβιετική Ένωση την επίθεση και εισβολή στο Αφγανιστάν. Η κριτική, λοιπόν, κατά των κυβερνήσεων των ΗΠΑ που έγινε από τα ΜΜΕ αλλά και όλους τους ορθόδοξους διανοητές και καθηγητές των πανεπιστημίων (στη μεγάλη τους πλειοψηφία) έγινε με τους όρους: «βλακεία», «λάθη», «άγνοια», «μεγάλο κόστος για τις ΗΠΑ». Αυτές οι κατηγορίες λέξων είναι κοινωνικά ουδέτερες. Πολύ βολικά καμιά δεν επιφέρει προσωπική, ηθική, εθνική ευθύνη. Ο κοινωνικός και πολιτικός διάλογος είναι έτσι κι αλλιώς πάντα δύσκολος, διότι η ορολογία είναι ασαφής και ανακριβής (σε αντίθεση με την ορολογία των θετικών επιστημών), αλλά υποβαθμίζεται συνεχώς με τις μωρίες που συνεχίζουν οι προπαγανδιστές/διανοούμενοι.

Οι φαντασιώσεις για τη διεθνή οικονομία

Μας λέει: «Σήμερα οι ΗΠΑ περνούν την ισχυρότερη οικονομική φάση της μεταπολεμικής τους ιστορίας...». Αυτή η θριαμβολογία είναι ένας απλός οργουελισμός⁴. Αληθεύει μόνο αν αναφέρεται στο 20% των προνομιούχων Αμερικανών. Ακόμη και ο υφυπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ, Lawrence Summers, σε ομιλία του σε διευθυντικά στελέχη στη Silicon Valley, αναγνωρίζει «τις ειρωνίες της τρέχουσας οικονομικής άνθισης» και προσθέτει ότι «ένα παιδί που γεννιέται σήμερα στη Νέα Υόρκη έχει μικρότερες πιθανότητες να φτάσει στην ηλικία των πέντε ετών από ένα παιδί που γεννιέται στη Σαγκάη» (*Los Angeles Times*, 29/4/98). Βλέπετε ότι όταν μέλη της ελίτ μιλάνε μεταξύ τους λένε την αλήθεια.

Η *Financial Times* του Λονδίνου, που δεν χάνει ευκαιρία να ζητωκραυγάσει την παντοδυναμία της Αμερικής (η οποία, από την πλευρά της, ποτέ δεν ξεχνά να πετάξει ένα κόκαλο στο καλοεκπαιδευμένο της σκυλάκι, την Αγγλία), μας ενημερώνει: «Η επικρατούσα άποψη είναι ότι στη δεκαετία του '90 η οικονομία των ΗΠΑ ευημερεί... Δεν είναι καθόλου έτσι. Η απόδοση της αμερικανικής οικονομίας είναι, στην καλύτερη περίπτωση, μέτρια» (*Financial Times*, 9/1/97, κύριο άρθρο).

Ο Πίνακας 1 μάς δείχνει ότι μεταξύ του 1977 και του 1994 στην Αμερική μόνο το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού βελτίωσε το εισόδημά του, το μεσαίο 40% έμεινε στάσιμο και το φτωχότερο 40% έχασε εισοδήματα.

Ο οικονομολόγος του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης Edward Wolff, σε πρόσφατο βιβλίο του παρουσιάζει την πορεία συγκέντρωσης του πλούτου σε όλο και μικρότερη μερίδα του πληθυσμού των ΗΠΑ.

Πίνακας 1. Ποσοστιαία αλλαγή στο καθαρό οικογενειακό εισόδημα 1977-1994 (ΗΠΑ)

Για το χαμηλό 20% των εισοδημάτων	Δεύτερο 20%	Μεσαίο 20%	Τέταρτο 20%	Υψηλό 20%	Υψηλό 1%
-16%	-8%	-1%	+4%	+25%	+72%

Πηγή: Center on Budget and Policy Priorities, Washington, DC, 14/8/97

Για το 1997 η κατάσταση παρουσιάζεται στον Πίνακα 2. Βλέπουμε ότι το πλουσιότερο 1% του πληθυσμού συγκεντρώνει περισσότερο πλούτο από ό,τι το φτωχότερο 95%

του πληθυσμού των ΗΠΑ. Η μεσαία τάξη συμπιέζεται προς τα κάτω και η κατανομή του πλούτου προσλαμβάνει τριτοκοσμικά χαρακτηριστικά.

**Πίνακας 2. Το χάσμα του πλούτου στις ΗΠΑ
Ποσοστιαία κατανομή καθαρής αξίας στον πληθυσμό (1997)**

Χαμηλό 40% του πληθυσμού	Μεσαίο 20%	Επόμενο 20%	Επόμενο 10%	Επόμενο 5%	Επόμενο 4%	Υψηλό 1%
0.5% της καθαρής αξίας	4.4%	10.7%	11.4%	11.2%	21.9%	40.1%

Πηγή: Edward Wolff, *Recent Trends in Wealth Ownership*, 1998

Το «ορθόδοξο» περιοδικό *Business Week* (20/4/98) μάς πληροφορεί ότι οι μέσες αποδοχές του Διευθύνοντος Συμβούλου (CEO) είναι 150.000 δολάρια την εβδομάδα και σ' αυτές δεν συμπεριλαμβάνονται οι έκτακτες «αποδοχές», όπως: εξαιρετική ιατρική περίθαλψη, επιδοτούμενη πολυτελής κατοικία, πληρωμένες συνδρομές στα πιο εκλεκτικά clubs, πληρωμένα γεύματα στα

πιο ακριβά εστιατόρια. Και μόνο αυτά τα εβδομαδιαία «έκτακτα» ξεπερνούν κατά πολύ τις ετήσιες αποδοχές του μέσου εργαζόμενου. Ο Πίνακας 3 δείχνει την πορεία των μέσων αποδοχών του CEO στη βιομηχανία σε σχέση μ' αυτές του βιομηχανικού εργάτη. Για το 1998, π.χ., οι μέσες αποδοχές του CEO ήταν ίσες με τις μέσες αποδοχές 419 βιομηχανικών εργατών.

Πίνακας 3. Μέσες αποδοχές ενός CEO σε σχέση μ' αυτές του εργάτη στο βιομηχανικό τομέα

Έτος	1970	1980	1995	1996	1997	1998
Εργάτες	41	42	141	209	326	419

Πηγή: *Business Week*, 20/4/98, 19/4/99

Γεννιέται, λοιπόν, το ερώτημα: Γιατί ο Ανδριανόπουλος, γεμάτος αισιοδοξία και ευφορία, παρουσιάζει μια «χαζοχαρούμενη» εικόνα της «παγκοσμιοποίησης», όπου όλοι μαζί, Τρίτος Κόσμος και μητρόπολη, εξαθλιωμένοι και προνομιούχοι, πιασμένοι χέρι-χέρι «μέσα στο δίκτυο του νέου παγκόσμιου ηλεκτρονικού χωριού» βαδίζουμε προς τον επίγειο παράδεισο, ενώ ακόμη και ο κατεστημένος οικονομικός τύπος παρουσιάζει μια ζοφερή εικόνα; Η απάντηση είναι απλή. Διότι ο προπαγανδιστής απευθύνεται στο πλατύ κοινό. Μπορεί να παρουσιάσει οποιαδήποτε ψευδή εικόνα, αρκεί αυτή να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της ελίτ. Ο οικονομικός τύπος, όμως, απευθύνεται στην ελίτ και τα στελέχη της. Αυτοί πρέπει να έχουν σωστή εικόνα της πραγματικότητας για να είναι αποτελεσματικοί.

Η αναισθησία, όμως, του προπαγανδιστή παίρνει χυδαίες διαστάσεις όταν γράφει: «Αν μεγάλωσε η ψαλίδα ανάμεσα στο πλούσιο 20% και το φτωχό 20% του πλανήτη, αυτό που δεν μας λέει ο Τσόμσκυ είναι σε τι υψηλότερα επίπεδα βρίσκεται σε σχέση με το 1960, το ενδιάμεσο σήμερα 60%». Προσέξτε με τι ευκολία ο προπαγανδιστής διαγράφει το «φτωχό 20% του πλανήτη», δηλαδή περίπου 1,2 δισ. ανθρώπους, οι οποίοι βρίσκονται κυρίως στη Νότια Ασία, την Αφρική κάτω από τη Σαχάρα και τη Λατινική Αμερική (το τσιφλίκι των ΗΠΑ, τουλάχιστον από την εποχή του δόγματος Μονroe, 1823), των οποίων το εισόδημα υπολογίζεται σε λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα (UNDP, *Human Development Report 1997*, Oxford University Press, 1997, σελ. 3). Τα τελευταία τριάντα χρόνια το μερίδιο του παγκόσμιου εισοδήματος που πηγαίνει στο πλουσιότερο 20% του πλανήτη αυξήθηκε από 70% σε 85%. Το μερίδιο που

πηγαίνει στο φτωχότερο 20% μειώθηκε από 2,3% σε 1,4% και αυτό που πηγαίνει στο ενδιάμεσο 60% («αυτό που δεν μας λέει ο Τσόμσκυ») μειώθηκε από 27,7% σε 13,6%.

Μιλά ο Ανδριανόπουλος με ενθουσιασμό για την «κυριαρχία των οικονομιών της γνώσης», απροσπέλαστος εντελώς από τη φτώχεια της γνώσης των οικονομιών. Ο αμερικανός οικονομολόγος Paul Krugman (*International Affairs*, Οκτώβριος 95) επιχειρηματολογεί πειστικά ότι οι γνώσεις της οικονομικής επιστήμης για την οικονομική ανάπτυξη είναι πολύ περιορισμένες και προτείνει στους οικονομολόγους «ταπεινοφροσύνη». Ένα χαριτωμένο παράδειγμά του είναι ότι τα 2/3 της αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος στις ΗΠΑ παραμένει ανεξήγητο από την οικονομική επιστήμη. (Μήπως είναι αυτό που καταληστεύεται από τον υπόλοιπο κόσμο;) Και αναφερόμενος στους διάφορους οπαδούς, τους γεμάτους αυτοπεποίθηση για τη νέα ορθοδοξία των ιδεών, λέει πως από πολλούς «υποστηρίζεται ότι οι κακές ιδέες ακμάζουν διότι ισχυρά συμφέροντα τις στηρίζουν. Αυτό, χωρίς αμφιβολία, είναι πραγματικότητας». Σύμφωνα με τα πρακτικά της συνάντησης του Συμβουλίου της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας (Federal Reserve Board), το Φεβρουάριο του '99, ένας αριθμός μελών «δήλωσαν ότι η πορεία του πληθωρισμού δεν είναι πλήρως κατανοητή, και οι προβλέψεις για τον πληθωρισμό εμπεριέχουν μεγάλη αβεβαιότητα». Ακόμα και οι *New York Times* τους εσάρκασαν γράφοντας ότι αυτοί είναι «σαν μια σύναξη κορυφαίων καρδιοχειρουργών να αποφάσιζε ότι πράγματι δεν γνώριζαν πώς λειτουργεί η καρδιά».

Το θέμα της παγκοσμιοποίησης είναι σύνθετο και πρέπει να το αντιμετωπίζει κανείς με «ταπεινοφροσύνη», όπως λέει ο

Krugman, και όχι με θρησκευτικούς αλαλαγμούς και, εν πάση περιπτώσει, πρέπει να προσδιορίσουμε τι ακριβώς είναι το καινούριο στοιχείο. Η διεθνοποίηση του εμπορίου υπάρχει από τα βάθη της ιστορίας του ανθρώπου. Προς το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το 1944, με τη συμφωνία Bretton Woods θεσμοθετήθηκε ένα πλαίσιο για:

1. την ελευθερία του εμπορίου
2. την ελεγχόμενη διακίνηση κεφαλαίων
3. σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία.

Έχει ενδιαφέρον να δούμε γιατί συμφώνησαν στην ελεγχόμενη (και όχι ελεύθερη) διακίνηση κεφαλαίων οι διαπραγματευτές των ΗΠΑ και της Αγγλίας, H. D. White και J. M. Keynes (Noam Chomsky, *Profits over people*, Seven Stories Press, 1999). Ο λόγος ήταν ότι ο έλεγχος στη διακίνηση κεφαλαίων θα επέτρεπε στις κυβερνήσεις να ακολουθήσουν οικονομική πολιτική κράτους πρόνοιας και ελάχιστης ανεργίας χωρίς να διατρέχουν τον κίνδυνο διαφυγής των κεφαλαίων στο εξωτερικό. Η «χρυσή εποχή» του καπιταλισμού συμπίπτει με την εποχή της ισχύος της συμφωνίας Bretton Woods. Για λόγους που δεν είναι του παρόντος, ο Νίξον την κατήργησε μονομερώς με τη βοήθεια της Αγγλίας το 1973, και οι άλλες βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες ακολούθησαν. Τότε αρχίζει η εποχή της ελεύθερης διακίνησης κεφαλαίων και της ελεύθερης συναλλαγματικής ισοτιμίας, που αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά της μοντέρνας διεθνοποίησης, και έτσι μπαινεί στο διεθνές οικονομικό γίγνεσθαι, ως ταύρος εν υλοπωλείω, η νομισματική σπέκουλα. Είναι γνωστό ότι πάνω από 1,5 τρισεκατομμύρια δολάρια διακινούνται διεθνώς κάθε μέρα και αυτό το ποσό είναι αρκετά μεγαλύτερο από το σύνολο των αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος των G7. Το 98%

απ' αυτά είναι για σπέκουλα και μόνο το 2% για τις πραγματικές ανάγκες της διεθνούς οικονομίας (εμπόριο, μακροπρόθεσμες επενδύσεις κ.λπ.). Το δε 80% αυτού του χρήματος παραμένει στον τόπο προορισμού του λιγότερο από μια εβδομάδα, ενώ πάνω από το 50% παραμένει λιγότερο από μια μέρα, πολλές φορές ώρες ή λεπτά. Πριν από την κατάργηση της συμφωνίας Bretton Woods τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 90% για τις πραγματικές ανάγκες, 10% για σπέκουλα. Τα αποτελέσματα για τη διεθνή οικονομία φαίνονται στον πίνακα 4.

Ο ίδιος ο αρχικαπιταλιστής George Soros (ο οποίος έχει κερδίσει δισεκατομμύρια δολάρια από τη σπέκουλα του χρήματος) προτείνει ότι πρέπει να επανέλθει κάποιος έλεγχος στη διακίνηση κεφαλαίων για να αποφευχθούν οι επανειλημμένες οικονομικές κρίσεις (*The Toronto Globe and Mail*, 2/2/99). Δεν μπορεί να αγνοήσει τα ελαττώματα και την κρίση του συστήματος και, σε ομιλία του στη Βουλή των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ (16/8/98), τονίζει ότι «αντί να λειτουργούν σαν εκκρεμές, οι χρηματαγορές τελευταία λειτουργούν σαν εκκρεμές (γερανός) κατεδάφισης, καταστρέφοντας τη μια οικονομία μετά την άλλη». Βέβαια, αυτοί οι σπεκουλαδόροι του χρήματος έχουν αναπτύξει κανόνες που λειτουργούν με μεγάλη ακρίβεια υπέρ των συμφερόντων τους:

Κανόνας 1ος: Μην πανικοβάλλεστε.

Κανόνας 2ος: Πανικοβληθείτε πρώτοι.

Αν διαθέτεις καλή πληροφόρηση (που τη διαθέτουν), το παιχνίδι γίνεται: Γιάννης κερνάει Γιάννης πίνει. Οι υπόλοιποι είμαστε απλοί αιμοδότες του συστήματος.

Το θρησκευτικό παραλήρημα του Ανδριανόπουλου για την «παγκοσμιοποίηση» παρουσιάζεται είτε στα άρθρα του είτε στα talk shows μέσα σε ένα πλαίσιο που περιέχει:

Πίνακας 4. Ο φθίνων οικονομικός δυναμισμός⁵

Μέση ποσοστιαία ετήσια αλλαγή				
	1960-1973	73-79	79-90	90-96
ΑΕΠ				
ΗΠΑ	4.0	2.6	2.4	2.1
ΙΑΠΩΝΙΑ	9.2	3.5	3.9	1.6
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	5.3	2.4	2.1	1.7
G7	4.8	2.8	2.55	1.6
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ				
ΗΠΑ	2.6	1.0	1.0	0.7
ΙΑΠΩΝΙΑ	8.2	3.0	3.0	1.0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4.0	2.7	1.5	1.85
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΑ				
ΗΠΑ	2.8	0.3	0.4	0.3
ΙΑΠΩΝΙΑ	7.7	2.8	1.6	0.6
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	5.4	2.5	1.0	0.9
ΑΝΕΡΓΙΑ				
ΗΠΑ	4.8	6.7	7.0	6.3
ΙΑΠΩΝΙΑ	1.3	1.9	2.5	2.6
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	0.8	3.4	6.8	7.6
G7	3.1	4.9	6.8	6.9

Πηγή: OECD, *Historical Statistics 1960-95*, Παρίσι 1997: *Statistical Annex, European Economy*, 64, 1997

1. Απόρριψη του δημόσιου τομέα — παιάνες υπέρ του ιδιωτικού.

2. Εκθείαση της ελεύθερης αγοράς.

3. Παιδικό ενθουσιασμό για τις νέες τεχνολογίες.

Το πλαίσιο αυτό δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Το κόστος της έρευνας και ανάπτυξης για τις τεχνολογίες αιχ-

μής το σήκωσε πάντα ο δημόσιος τομέας (στις ΗΠΑ μέσω του Πενταγώνου και των πανεπιστημίων) και, εν πάση περιπτώσει, δεν έγινε σε περιβάλλον ελεύθερης αγοράς. Μόνο όταν αυτές οι τεχνολογίες έγιναν επικερδείς παραδόθηκαν στον ιδιωτικό τομέα για να αποκομίσει τεράστια κέρδη. Οι βιομηχανίες αεροσκαφών και υπολογιστών,

η μικροηλεκτρονική, το Internet αναπτύχθηκαν μέσα ή με χρηματοδότηση από το Πεντάγωνο (δημόσιος τομέας), τα δε τρανζίστορες στα εργαστήρια Bell Labs, της American Telephone and Telegraph, όταν αυτή ήταν μονοπώλιο.

Όπως γράφει και ο Chomsky, η συνεργασία μεταξύ Πενταγώνου και ιδιωτικών εταιριών έγκειται στο εξής: το δημόσιο πληρώνει το κόστος έως ότου αναπτυχθεί ένα προϊόν. Σ' εκείνο το σημείο το κόστος μετατρέπεται σε κέρδος, και τότε το δημόσιο περνάει όλο το εγχείρημα στον ιδιωτικό τομέα. Η «συνεργασία» είναι τόσο τέλεια που ο Robert Reich (μετέπειτα υπουργός Εργασίας του Clinton) έγραψε άρθρο στη *New York Times* (29/5/85) με τίτλο: «Τεχνολογίες αιχμής: Θυγατρικές της Πεντάγωνο Α.Ε.».

Είναι αμφίβολο αν η Αμερική θα διέθετε σήμερα βιομηχανία ημιαγωγών αν ο Ρέιγκαν δεν είχε εξαναγκάσει την Ιαπωνία να περικλύψει τις εξαγωγές της και να αυξήσει τις εισαγωγές ημιαγωγών από την Αμερική. Την ίδια εξαναγκαστική πολιτική ακολούθησε πρόσφατα ο Clinton με την Ιαπωνία όσον αφορά τους υπερ-υπολογιστές. Οι κανόνες της ελεύθερης αγοράς ισχύουν μόνο για τους άλλους. Αυτοί που διαθέτουν Πεντάγωνο και NATO λειτουργούν στο φιλικό περιβάλλον του προστατευτισμού.

Υπάρχει μέθοδος, ακόμη και μέσα σ' αυτό το διεθνές χάος, όπου η μια οικονομική κρίση διαδέχεται την άλλη. Η μεγάλη αρπαγή που συντελείται στις μέρες μας μέσα στο πλαίσιο της «παγκοσμιοποίησης» και πάντα υπό την προστασία του Πενταγώνου γίνεται κάπως έτσι: Διεθνείς επενδυτές «χάνουν» την εμπιστοσύνη τους σε κάποια οικονομία του Τρίτου Κόσμου και «ξεφορτώνονται» το τοπικό νόμισμα, τις μετοχές, τα ομόλογα καθώς και τα άλλα «οικονομικά προϊόντα». Η Κεντρική Τράπεζα του

τριτοκοσμικού κράτους, υπό την πίεση του Δ.Ν.Τ., στενεύει την πιστωτική πολιτική και αυξάνει τα επιτόκια για να εμποδίσει περαιτέρω διαρροή συναλλάγματος προς το εξωτερικό σε μια, σχεδόν πάντα, ανεπιτυχή προσπάθεια να προστατέψει το εγχώριο νόμισμα. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες ο δανεισμός για τις τρέχουσες ανάγκες γίνεται πολύ ακριβός, δύσκολος έως αδύνατος, ακόμη και για τις υγιείς εγχώριες εταιρίες. Κι έτσι μπαίνουν κι αυτές μαζί με τις λιγότερο εύρωστες στον κατάλογο των χρεοκοπημένων εταιριών, διαθέσιμες πλέον προς πώληση. Από την πλευρά του το Δ.Ν.Τ. (δηλαδή οι ΗΠΑ), για να συμβάλει στη «διάσωση» του τριτοκοσμικού κράτους από πλήρη κατάρρευση, θέτει στην κυβέρνησή του βαρύτερους όρους (αυτός είναι, εξάλλου, και ο λόγος που οι διεθνείς επενδυτές «έχασαν» την εμπιστοσύνη τους): κατάργηση όλων των περιορισμών στη δυνατότητα ιδιοκτησίας από ξένους τοπικών εταιριών, τραπεζών και γης, καθώς και ανελέητη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας. Η κατάσταση στο τριτοκοσμικό κράτος είναι τώρα η εξής:

1. Εξαιρετικά υποτιμημένο εγχώριο νόμισμα.
2. Μεγάλος κατάλογος υγιών αλλά «χρεοκοπημένων» εταιριών και τραπεζών προς πώληση.
3. Νομοθεσία ευθυγραμμισμένη με τις απαιτήσεις του Δ.Ν.Τ.
4. Τεράστιος αριθμός ανέργων.

Και τότε καταφτάνουν οι ταξιαρχίες των οικονομικών Ες-Ες (οι ειδικοί στο πλιάτσικο), με τσέπες φουσκωμένες από δολάρια, τα οποία θα ανταλλάξουν με το υποτιμημένο νόμισμα και θα δώσουν τη μεγάλη μάχη για το ποιος θα εξασφαλίσει σε ευτελείς τιμές το μεγαλύτερο κομμάτι των κόπων δεκαετιών αυτού του λαού, για το

δικό τους φύρερ (δυτική πολυεθνική εταιρεία ή τράπεζα). Μόνο στην Ινδονησία, από την οικονομική κρίση του '98, έχασαν τη δουλειά τους 20 εκ. εργαζόμενοι (λεπτομέρειες στα: *One World, Ready or Not*, William Greider, Simon and Schuster, 1998 — *Panic Rules!*, Robin Hahnel, South End Press, 1999).

Πριν κλείσει το άρθρο του, ο Ανδριανόπουλος ρωτάει ρητορικά: «Είναι υπεύθυνος ο καπιταλισμός για τα χάγια της Κούβας, για την πείνα στην Αιθιοπία, για το χαμηλό βιοτικό επίπεδο στο Ιράν, το Ιράκ, την Αγκόλα, τη Βόρεια Κορέα και τη Σομαλία;» Αν και ρητορικό το ερώτημα, αξίζει να απαντηθεί, και σ' αυτό θα επανέλθουμε, για να αναδείξουμε και άλλες μωρίες των προπαγανδιστών του νεοφιλελευθερισμού, καθώς και το πλαίσιο της «Νέας Τάξης Πραγμάτων», η οποία βέβαια δεν είναι ούτε νέα ούτε εύρυθμη.

Και ο Ανδριανόπουλος κλείνει το άρθρο του με τον εξής αφορισμό: «Ο Noam Chomsky είναι εξαιρετικός γλωσσολόγος. Οι εξελίξεις όμως και η δυναμική του διεθνούς καπιταλισμού βρίσκονται εντελώς έξω από το πεδίο της επιστημονικής του αρμοδιότητας». Ο Chomsky, που έχει δώσει εκατοντάδες διαλέξεις σε πολυποίκιλα ακροατήρια, διηγείται: «Στην επαγγελματική μου δουλειά έχω εργαστεί σε διάφορα πεδία... όπως μαθηματική γλωσσολογία, χωρίς να διαθέτω επαγγελματικά διαπιστευτήρια... είμαι αυτοδίδακτος. Συχνά όμως με καλούν πανεπιστήμια να μιλήσω για μαθηματική γλωσσολογία σε σεμινάρια των μαθηματικών σχολών. Ποτέ κανείς δεν ρώτησε αν έχω “επιστημονική αρμοδιότητα”... αν διαθέτω διδακτορικό στα μαθηματικά. Ήταν το τελευταίο πράγμα που ενδιέ-

φερε τους μαθηματικούς. Ήθελαν να ξέρουν αν αυτά που λέω είναι σωστά ή λάθος, αν το θέμα είναι ενδιαφέρον, αν μια διαφορετική προσέγγιση είναι δυνατή... Η συζήτηση πάντα αφορά το θέμα και όχι αν έχω το δικαίωμα να το επεξεργαστώ. Σε αντίθεση, όταν δίνω διαλέξεις σε θέματα κοινωνικά, της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, του Βιετνάμ, της Μέσης Ανατολής, το θέμα της “αρμοδιότητάς” μου εγείρεται συνεχώς, συχνά με επιθετικότητα. Αν συγκρίνουμε τα μαθηματικά και τη φυσική με τις πολιτικές επιστήμες, η διαφορά είναι συγκλονιστική. Στα μαθηματικά και τη φυσική τους ενδιαφέρει τι έχεις να πεις, όχι τα πτυχία σου. Για να μιλήσεις για την κοινωνική πραγματικότητα πρέπει να έχεις κατάλληλα διαπιστευτήρια... Γενικά νομίζω πως μπορούμε να ισχυριστούμε ότι όσο πιο πλούσιο είναι το διανοητικό περιεχόμενο ενός πεδίου, τόσο αυξάνεται το ενδιαφέρον τους για το τι έχεις να πεις και μειώνεται το ενδιαφέρον τους για την επιστημονική σου αρμοδιότητα». Ας προσθέσουμε εμείς μόνο το προφανές συμπέρασμα από τον ισχυρισμό του Chomsky για την περίπτωση Ανδριανόπουλου: Όσο πιο πενιχρό το διανοητικό περιεχόμενο ενός πεδίου, τόσο αυξάνεται το ενδιαφέρον τους για «την επιστημονική σου αρμοδιότητα» και μειώνεται το ενδιαφέρον τους για το τι έχεις να πεις.

Σημειώσεις

1 Στο εξής όλα τα παραθέματα αναφέρονται στο άρθρο του στα *Νέα*, εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά.

2 Το περιεχόμενο του βιβλίου έφτασε στα χέρια κάποιων γάλλων μαρξιστών, οι οποίοι «τσεκουρώσαν» το κείμενο και το τύπωσαν στα γαλλικά. Αυτό το «τσεκουρωμένο» κείμενο μεταφράστηκε στα ελληνικά από την Ελένη Γαριδίη και εκδόθηκε με τίτλο *Λουτρά*

αίματος, από τις Εκδόσεις Ηρώδανός, στα μέσα της δεκαετίας του '70.

3 Το πόσο «καινούριο οικονομικό προϊόν» είναι τα «futures» επιβεβαιώνεται στην *Britannica*: «Οι ολλανδοί φαιαινοθήρες το 16ο αιώνα έκαναν συμβόλαια προπώλησης της πιθανής σοδειάς πριν αποπλεύσουν...».

4 «Οργονελισμός»: όταν μια λέξη ή φράση έχει καθιερωθεί στο πλατύ κοινό με μια έννοια και ο προπαγανδιστής τη χρησιμοποιεί, χωρίς να το δηλώνει, με άλλη έννοια, βολική για την προπαγάνδα του. Κλασικό παράδειγμα είναι η «άμυνα» και ο «πόλεμος». Όταν ο Τρούμαν άλλαξε τον τίτλο από Υπουργείο

Πολέμου σε Υπουργείο Άμυνας, έπρεπε να γνωρίζουμε ότι οι ΗΠΑ δεν επρόκειτο να αμυνθούν αλλά να επιτεθούν. Έτσι και ο Ανδριανόπουλος, όταν αναφέρεται σε μια χώρα ή περιοχή με φράσεις όπως εθνικό συμφέρον, εθνική ασφάλεια, «οι ΗΠΑ περνούν την ισχυρότερη οικονομικά φάση...», «η Λατινική Αμερική και η Ασία έχουν μπει δυναμικά στο παιχνίδι της οικονομικής ανάπτυξης...», δεν αναφέρεται σε ολόκληρο τον πληθυσμό, ούτε καν στην πλειοψηφία, αλλά στο 10-30% των προνομιούχων.

5 Robert Brenner, «The Economics of Global Turbulence», NLR 229, 1998.